

קובי מיכאל

מדינאות צבאית או צבאיות מדינאית בישראל: מי למעשה קובע מהו איום קיומי ומדוע?

הקדמה

תכליתה של המנהיגות המדינאית במדינה ואחריותה המובהקת היא להבטיח את הביטחון הלאומי, המוגדר כהגנה על קיומה של האומה ועל האינטרסים החיוניים שלה (טל, 1996). לאיומים על קיומה של מדינה ואומה משמעות פזיזת ופוליטית כאחת, בעוד שאיומים על ביטחון המדינה הם איומים על שלום אזרחיה, שלמותה ועל ריבונותה, הרי שאיומים על ביטחון האומה הם איומים על הזהות הלאומית ועל הלגיטימציה לקיומה כישות לאומית.

ביטחון לאומי "הוא ללא ספק בעיה חברתית מובהקת" (קימרלינג, 2001: 270) וככזה הוא מייצג ספקטרום רחב של איומים ואתגרים, כשהאיום הצבאי הוא רק אחד מני אחרים. במקרים שבהם לאיום מסוים מבין כלל האיומים על הביטחון הלאומי יש משקל בולט וייחודי, בין אם אובייקטיבי ובין אם הוא נתפס ככזה, ניתן להעריך כי למוסד המדינתי המופקד על המענה לאותו איום תהיה השפעה גדולה יותר על עיצוב תפיסת הביטחון הלאומי.

מעצבי מדיניות מפרשים את הסביבה האסטרטגית וממסגרים את האיומים באמצעות עדשות האידיאולוגיה המדינית שלהם. לכן, ומכיוון שביטחון לאומי הוא מונח מונחה חברתית, לא ניתן לנתקו מאידיאולוגיות וממאפיינים תרבותיים ולפיכך "דוקטרינות של ביטחון לאומי כוללות לעתים קרובות כללים ונוהגים הסותרים לחלוטין את האינטרסים הממשתיים של מטרות 'הביטחון הלאומי'" (קימרלינג, 2001: 272). דוגמה לכשל כזה ניתן למצוא בארצות הברית, שם הושפעו מעצבי המדיניות מהאידיאולוגיה הדמוקרטית שלהם כאשר אלה זיהו מדינות דמוקרטיות כידידים ואילו אויבים הוגדרו כמדינות שאינן דמוקרטיות (Oren, 1995).

לכן, ההבנה כיצד מתעצבת האידיאולוגיה המדינית ומהן המסגרות הרעיוניות שעליהן היא נשענת הנה הכרחית על מנת לספק את המענה לחידה מי למעשה מפרש את מהותה של הסביבה האסטרטגית ואת האיומים על הביטחון הלאומי, כמו גם את המענה לאיומים ולאתגרים אלו. סביר יהיה להניח תאימות בין אבחון האיום לבין